

допомогу має родина військовослужбовця і родина добровольця, який уклав контракт. Норми КЗпП також передбачають, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки можуть здійснюватися у робочий час, працівникам гарантується збереження місця роботи, посади і середнього заробітку. Таким чином, на час виконання завдань територіальної оборони зберігається місце роботи і надаються соціальні гарантії. Знову ж таки, у деяких громадах створені самовільні добровольчі формування, які допомагають правоохоронним органам підтримувати правопорядок, охороняти об'єкти інфраструктури тощо. Якщо такі громадяни не укладали контракти у підрозділі добровольчих формувань територіальних громад, гарантії, передбачені законодавством, на них не поширюються. Проте представники органів місцевого самоврядування зазначали, що спостерігаються практики, коли роботодавці самостійно приймали рішення про збереження за добровольцями місця роботи та заробітку. Навіть якщо цей доброволець не уклав контракт, але долучається до оборони своєї території.

Юлія Шмаленко,
кандидат політичних наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»

НОВА СИСТЕМА ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ГАРАНТІЇ ТА ГАРАНТИ

Україна на сьогоднішній день не є членом жодного з альянсів безпеки. В умовах агресії з боку РФ Україна сама себе захищає за підтримки країн-партнерів. Сьогодні вже всім є зрозуміло неефективність Будапештського меморандуму про гарантії безпеки, який було укладено 5 грудня 1994 року між Україною, Росією, Великою Британією та США, в якому йшлося про гарантії безпеки України у зв'язку з відмовою від ядерного статусу. Будапештський меморандум, порушила РФ (одна із сторін-підписантів) напавши на Україну у

2014 році та розгорнувши широкомасштабне вторгнення у лютому 2022 року. Світова спільнота відреагувала мляво та висловила «глибоке занепокоєння та стурбованість» через окупацію Росією українських територій – Донбасу та Криму. Україні потрібні дієві гарантії безпеки, які працюватимуть за будь-яких умов і беззастережно. Стратегічно наша держава хоче мати конкретний механізм, який гарантуватиме його безпеку в майбутньому.

В умовах постійної агресії з боку РФ Україна потребує не декларативні, а жорсткі юридичні гарантії безпеки. 29 березня 2022 року під час переговорів між делегаціями України та РФ у турецькому Стамбулі Україна запропонувала підписати міжнародний договір щодо нової системи гарантій безпеки для України. Україна запропонувала створити нову систему гарантій безпеки. Це має бути договір, який ратифікуватимуть парламенти країн-гарантів.

Достеменно ще не відомо, яким чином будуть виписані ці гарантії. Експерти наголошують, що гарантії не працюватимуть якщо вони будуть прописані так, як у Будапештському меморандумі або на принципі консенсусу. «У папірці та слова ми не віримо. Гарантії безпеки – це, коли є дієвий документ. Навіть Будапештський меморандум – так, він був документом, ми віддали нашу ядерну зброю, але це був папірець, це не гарантії безпеки», - наголосив Президент України Володимир Зеленський. Гарантії безпеки не повинні перетворитися на ще одні Мінські домовленості, які за кілька років знову призведуть до конфлікту з РФ. Україна хоче отримати такі гарантії безпеки від країн-підписантів, які будуть жорсткішими, ніж 5 стаття НАТО. «Для нас важливі сьогодні і коло країн, які готові надати нам ці гарантії безпеки, і як це працюватиме. Мені потрібні юридичні потужні гарантії: зброя, людський фактор, санкційна політика, реакція – превентивна, не після того, як у нас убито тисячі людей, не після восьми років війни на Донбасі», - наголосив Володимир Зеленський (1).

Україна на переговорах намагатиметься досягнути реальних юридичних гарантій безпеки. Україна прагне підписати договір про гарантії безпеки, який має стати дипломатичним форматом закінчення війни. Україна готова

зафіксувати позаблоковий статус та статус без'ядерної держави у формі постійного нейтралітету без вступу до військово-політичних спілок.

Гарантії безпеки передбачатимуть коло країн, які підтримуватимуть Україну і в разі порушення цього договору з боку РФ, вступатимуть за Україну, допомагатимуть та тиснуть на агресора тими можливостями та умовами, які будуть погоджені із лідерами держав-гарантів. «Нам потрібні окремі країни, від яких реально залежить санкційна політика, і щоб усі ці санкції, глибоко заздалегідь розроблені... ввели в першу секунду, коли ми почули загрозу з боку РФ», - сказав Президент України Володимир Зеленський (3).

Україна хоче бачити гарантами безпеки усі п'ять офіційних ядерних держав – постійних членів Ради безпеки ООН (США, Великобританія, Франція, Китай та Росія), членів G7 – стратегічних партнерів України – Німеччину, Італію та Канаду, сусідку і стратегічного партнера Польщі, а також близькі Україні Туреччину та Ізраїль, і до них можуть при бажанні приєднатися інші країни. «Ми пропонуємо вільне приєднання до договору гарантій: якщо інші країни хочуть приєднатись, ми дамо їм таке юридичне право», - заявив глава української делегації, керівник фракції «Слуга народу» Верховної ради Давид Арахамія (3)

У договорі про гарантії безпеки не буде заперечень щодо можливості вступу України до Євросоюзу. Окремо в такій угоді мають бути прописані механізми при порушенні гарантій будь-якої країни-гаранта. Такий механізм має передбачити конкретні заходи щодо санкцій та міжнародної ізоляції країни, яка порушить цю угоду. Протягом трьох днів мають проводитися консультації, це може бути агресія, гібридна війна, замаскована війна під будь-який формат. Після цього країни-гаранти повинні надати нам військову допомогу збройними силами, озброєнням, закритим небом. Також мають бути прописані обсяги та види зброї, які будуть надані українським Збройним силам у разі нападу. Україна готова обговорювати підписання відповідної міжнародної угоди про гарантії безпеки з Росією, коли решта країн запевнить у своїй готовності долучатися до захисту України у разі можливої агресії. Наявність серед країн,

що дають чіткі гарантії безпеки Росії пояснюється тим, що на українських кордонах та на тимчасово окупованих територіях зосереджено близько 150 тисяч військових РФ.

Присутність поряд із США, Великобританією, Туреччиною, Німеччиною та іншими країнами Росії як країни-підписанта багатостороннього договору накладає на росіян багато додаткових обтяжень і дозволяє не йти на складний двосторонній формат. Тільки у рамках багатостороннього договору можна уникнути традиційної російської необов'язковості щодо юридичних договорів. З погляду міжнародного права, юридичної сутності угоди про гарантії безпеки України РФ буде однією із країн-гарантів. Згідно з розробленим безпековим проєктом Росія не матиме права вето щодо при реалізації статті, щодо застосування та надання збройних сил для захисту української безпеки іншим країнам-гарантам. Росія не коментувала нагоди стати гарантом безпеки України. Разом з тим у багато хто в Україні не довіряє жодним гарантіям з боку Росії як країни-агресора.

Суть нової системи гарантії безпеки зводиться до наступного (інформація з відкритих джерел):

Україна не може мати ядерну зброю, розміщувати іноземні військові бази та контингенти на своїй території.

Україна відмовляється від проведення військових навчань на своїй території без згоди держав-гарантів, включаючи Російську Федерацію, та має інформувати про спільні військові навчання із західними партнерами на своїй території.

Україна відмовляється від вступу до військових союзів. Україна готова була б розглянути можливість нейтрального статусу – тобто не членства в НАТО – натомість, отримавши гарантії своєї безпеки від провідних держав.

Замість членства в НАТО Україні буде гарантовано членство у Євросоюзі. Україна чітко усвідомлює, що хоча у Договорі ЄС є положення про спільну зовнішню та безпекову політику, ЄС – це перш за все економічний

союз. Усі спроби ЄС останнім часом якимось посилити оборонну та безпекову складову поки що не мали значного успіху.

Іноземні держави гарантуватимуть виконання умов та безпеку України в майбутньому. Замість неприєднання до НАТО Україна може отримати дієвий міжнародний механізм з конкретними гарантіями безпеки для України, де країни-гаранти будуть діяти за аналогом 5 статті НАТО. Це буде документ, який докладно описує порядок дій у разі повторної агресії з боку Росії: протягом трьох днів мають проходити консультації, це може бути агресія, гібридна війна, замаскована війна під будь-який формат, після цього країни-гаранти мають надати нам військову допомогу збройними силами, озброєнням, закритим небом.

Для запобігання черговому порушенню Росією міжнародного права та договорів Україна збирається детально прописати в угоді конкретний план виходу російських військ, юридично це перевірити, а також отримати підтримку міжнародних партнерів.

Майбутній документ про безпеку має бути ратифікований усіма парламентами потенційних країн-гарантів. Оскільки Євроатлантичний вибір закріплено у Конституції України, рішення, пов'язані зі зміною тих чи інших речей геополітичних для України, участь у тих чи інших блоках військово-політичних, договір має підтвердити український народ. Питання нейтральності має бути поставлене на всеукраїнський референдум.

Україна веде переговори на двосторонньому рівні з союзниками – потенційними гарантами безпеки, проте Україна поки що не отримала повний список країн з їхньою підтвердженою згодою на надання гарантій безпеки. Очевидно, що не йдеться про єдиний перелік гарантій для кожної країни-гаранта. Різні країни зможуть надати різні гарантії.

США знаходяться в процесі постійного обговорення з Україною щодо допомоги для забезпечення українського суверенітету та безпеки.

Офіційний представник уряду ФРН Штеффен Хебештрайт повідомив, що німецький канцлер Олаф Шольц у розмові з президентом України

Володимиром Зеленським заявив про «загальну готовність» до ролі гаранта безпеки (4). Проте Хебештрайт відмовився коментувати, чи роль гаранта безпеки буде включати військовий компонент.

Туреччина готова стати гарантом безпеки для України, проте глава МЗС Туреччини заявив про неможливість надати Україні гарантії безпеки аналогічні статті 5 статуту НАТО. Стаття 5 Північноатлантичного договору передбачає створення системи колективного захисту: сторони договору погоджуються, що збройний напад на одну або кілька країн-учасниць розглядатиметься як напад на них усі, і якщо таке станеться, кожна країна в порядку здійснення права на індивідуальну або колективну оборону допоможе жертви агресії, у тому числі із застосуванням збройної сили. Географічна зона дії договору – Північноатлантичний район – включає території країн-учасниць договору (5).

Постійний представник Великобританії в ООН Барбара Вудворд уже заявила, що її країна готова стати одним із гарантів безпеки України. «Ми хочемо у будь-який спосіб, яким можемо допомогти закінчити війну, забезпечити виведення російських військ. І ми будемо раді зіграти цю роль, якщо Україна попросить», - сказала дипломат (6).

Прем'єр-міністр Великобританії Борис Джонсон та президент України Володимир Зеленський майже щодня проводять телефонні розмови. «Це буде не так як гарантії безпеки за статтею 5, не зовсім одне й теж», - підкреслив Прем'єр-міністр Великобританії Борис Джонсон (7). У результаті Україна отримає пакет гарантій безпеки від країн-однодумців щодо гарантій безпеки про те, що буде зроблено, підтримати підготовкою, озброєнням та обміном розвідувальною інформацією.

Міністр закордонних справ Італії Луїджі Ді Майо заявив про готовність своєї країни увійти до гарантів нейтрального статусу України (8).

В сучасній архітектурі безпеки світові лідери повинні підтримувати держави, які прагнуть відстоювати демократичні засади. Україні потребує юридичні гарантії безпеки, які включали б гарантії територіальної цілісності, захисту кордонів, а також особливі відносини України з усіма сусідами та

безпеку. Новий документ про безпеку, розроблений за інноваційною формулою, може стати базою для створення нової системи безпеки в Європі. У майбутньому на основі сьогоднішньої глобальної кризи може буде створено новий альянс, який забезпечить безпеку всієї Європи.

Список використаних джерел:

1. Відверта розмова президента України Володимира Зеленського з американським телеканалом CBS. 03.04.2022. URL: t.me/V_Zelenskiy_official/1083 (дата звернення: 27.04.2022)
2. Зеленський: Переговори з РФ мають продовжуватися. 05.04.2022. URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/4463476-zelenskiyi-perehovory-z-rf-mauit-prodovzhuvatysia> (дата звернення: 27.04.2022)
3. Україна пропонує підписати міжнародний договір про гарантії безпеки - Арахамія на брифінгу в Стамбулі. 29.03.2022. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/819042.html> (дата звернення: 27.04.2022)
4. Scholz to Zelenskiy: Germany ready to act as security guarantor for Ukraine. 30.03.2022. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/scholz-zelenskiy-germany-ready-act-security-guarantor-ukraine-2022-03-30/> (дата звернення: 27.04.2022)
5. Колективна оборона – Стаття 5. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_110496.htm (дата звернення: 27.04.2022)
6. Barbara Woodward (United Kingdom) on Ukraine - Security Council Media Stakeout. 29.03.2022. URL: <https://media.un.org/en/asset/k14/k14ax6oa6l> (дата звернення: 27.04.2022)
7. Ukraine: UK embassy in Kyiv to reopen next week, says PM. 23.04.2022. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-61190310> (дата звернення: 27.04.2022)
8. Італія готова стати гарантом по Україні - глава МЗС. 02.04.2022. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/political/820387.html> (дата звернення: 27.04.2022)